ΦΩΤΙΟΥ ΑΡ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Βοηθοῦ τῆς Ἕδρας Βυζαντινῆς Φιλολογίας

ΑΓΙΟΣ ΒΑΚΧΟΣ Ο ΝΕΟΣ

Α΄ ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ὁ παλαιότερος ὁμώνυμος ἅγιος Βάκχος εἶναι ὁ γνωστὸς στρατιωτικὸς ἅγιος πού μαζὶ μὲ τὸν Σέργιο ἐμαρτύρησε ἐπὶ Μαξιμιανοῦ στὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ. (*BHG*[3]1624 - 5). Ὁ νέος ἅγιος Βάκχος ἐμαρτύρησε ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς στὴν Παλαιστίνη ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου (780-797), ἐνῶ ἀκόμη ἦταν 18 πάνω-κάτω ἐτῶν. Στὸ δελτίο τῆς *BHG*[3] 209 χρονολογεῖται τὸ μαρτύριό του στὰ τέλη τοῦ 8ου αἰ., καὶ στὸ *Auctarium* 209b ὁρίζεται πιὸ συγκεκριμένα στὰ ἔτη 786 - 787.

Τὰ ἁγιολογικὰ κείμενα πού ἀναφέρονται στὸν ἅγιο Βάκχο τὸ νέο εἶναι:

α) *Βίος καὶ ἄθλησις τοῦ ὁσίου καὶ νέου μάρτυρος Βάκχου, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων*· ἐκδ. Fr. Combefis, Christi martyrum lecta trias, Hyacinthus Amastrensis, Bacchus et Elias novi martyres, Agarenico pridem mucrone sublati.., Parisiis 1666, σσ. 61-126 (*BHG*[3] 209).

β) ἀνέκδοτο ἐκτεταμένο συναξάριο (synaxarium fusius) στὸν κώδ. *Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2108*[1], φφ. 126 -129˅(*Auctarium* 209b).

Ὁ ἅγιος γεννήθηκε στὴν πόλη Μαϊουμᾶ τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ πα-

1. Σύντομη περιγραφὴ τοῦ κώδικα αὐτοῦ βλ. στὴ μελέτη μου γιὰ τὸν «Ἅγιο Ἀλέξανδρο Πύδνης ἢ Θεσσαλονίκης», *Ἑλληνικὰ* 29 (1976) 270.

τέρα ἐξισλαμισμένο χριστιανὸ καὶ μητέρα κρυπτοχριστιανή. Τὰ γεγονότα ὁρίζονται στὸ ἔτος 6296 (= 787/8)[2] κατὰ τὴν ἔκδοση Combefis ἢ 6290 (= 781/2) κατὰ τὸν κώδ. Ἀθην. 2108. Τρίτος κατὰ σειρὰ ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ ἀδελφούς του, πῆρε τὸ Ἀραβικὸ ὄνομα Δαχάκ, «... *ὃς παρ' Ἕλλησιν μεθερμηνευόμενος Γελάσιος προσηγόρευται*»[3]· ὁ νεαρὸς Δαχὰκ ἐπιθυμώντας νὰ γίνῃ χριστιανὸς βαφτίστηκε 18 περίπου ἐτῶν, ὀνομάστηκε Βάκχος καὶ ἔγινε μοναχὸς στὴ λαύρα τοῦ Ἁγίου Σάβα. Περιφερόμενος στὰ μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀναγνωρίσουν οἱ Ἀγαρηνοί, συναντήθηκε μὲ τὴ μητέρα του, τῆς διηγήθηκε πῶς ἔλαβε τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ καὶ τῆς μετέδωσε τὸ ζῆλο νὰ ἐκχριστιανίση τοὺς ἀδελφούς του, πρᾶγμα ποὺ ἡ εὐλαβικὴ γυναίκα τὸ πέτυχε. Ὅμως ἡ σύζυγος ἑνὸς ἀδελφοῦ του, φανατικὴ Μωαμεθανή, ἀποκάλυψε τὸν Βάκχο στοὺς ὁμοθρήσκους της· σύντομα ἐπακολούθησε ἡ σύλληψη τοῦ ἁγίου, τὸ μαρτύριο καὶ ὁ ἀποκεφαλισμός του.

Τὸ κείμενο ποὺ ἐξέδωσε ὁ Combefis τὸ συνόδευσε μὲ Λατινικὴ μετάφραση καὶ σχόλια· στὴν ἀρχὴ τῶν σχολίων ὁ Γάλλος Δομινικανὸς μοναχὸς ἀναφέρει τὸ χειρόγραφο ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ τὴν ἔκδοση καὶ τὸν κατὰ τὴ γνώμη του συγγραφέα τοῦ κειμένου: «... idem ipse Nicetas [Paphlago], qui Hyacinthum Amastrensem laudavit, Acta haec videtur elucubratus esse, modoque oratorio digessisse, quasi fere reliqua, quae grandi illo volumine eius declamationum extant, in Em. Card. Mazarini τοῦ μακαρίτου, bibliotheca»[4]. Τὸ κείμενο λοιπὸν τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Βάκχου ὑπῆρχε σὲ κώδικα ποὺ περιεῖχε καὶ ἄλλα ρητορικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα Παφλαγόνος, μαζὶ καὶ μὲ τὸ ἐγκώμιο στὸν ἅγιο Ὑάκινθο· ὁ κώδικας ἦταν, σύμφωνα μὲ τὰ σχόλια τοῦ Combefis, μεγάλων

---

2. Τὸ βυζαντινὸ ἔτος 6296 ἀντιστοιχεῖ στοὺς μῆνες Σεπτ. 787-Αὐγ. 788 κι ὄχι στὰ ἔτη 786 - 787 ὅπως σημειώνεται στὸ *Auctarium* 209b.

3. Fr. Combefis, Christi martyrum lecta trias..., σ. 69. Τὸ Ἀραβικὸ ὄνομα Dahhak σημαίνει πράγματι «γελαστός», πρβλ. C. Giannelli, Tetrastici di Teodoro Prodromo sulle feste fisse e sui santi del cale- ario bizantino, *AB* 75 (1957) 306 - 7· G. Garitte, Le calendrier palestino-géorgien (sinaiticus 34 (Xe siècle), édité, traduit et commenté par—, Bruxelles 1958, σ. 197 (*S osidia Hagiographica*, n° 30)· *Bibliotheca Sanctorum*, τόμ. II, στ. 688 (λῆμμα BAC') (DAHHAT) il GIOVANNE ὑπὸ Joseph-Marie Sauget).

4. Fr. Combefis, ὅ.π., σ. 126.

διαστάσεων καὶ ἀνῆκε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ καρδιναλίου Mazarin, μ' ἄλλα λόγια ἦταν κώδικας Παρισινός. Σύμφωνα μὲ τὸ Inventaire τοῦ Halkin, τὰ Παρισινὰ χειρόγραφα ποὺ περιέχουν τὸ βίο καὶ μαρτύριο τοῦ Βάκχου τοῦ νέου εἶναι τὰ ἀκόλουθα δύο: «Paris. gr. 1180, membr., s. X, fol. 347. Nicetae Paphlagonis orationes, insertis aliis nonnullis» καὶ «Paris. gr. 1553, chart., s. XIV, fol. 301. Metaphrastes decembris»[5]. Σύμφωνα πάλι μὲ τὸν κατάλογο τοῦ Omont, ὁ Paris. gr. 1180 προέρχεται ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ καρδιναλίου Mazarin καὶ εἶναι πράγματι μεγάλων διαστάσεων[6]· πιὸ συγκεκριμένα ὁ Ehrhard δίνει τὶς ἀκριβεῖς διαστάσεις, 38×25[7]. Μετὰ ἀπ' αὐτὰ φαίνεται πὼς τὸ χειρόγραφο ἀπ' τὸ ὁποῖο ἐξέδωσε τὸ κείμενο ὁ Combefis εἶναι ὁ Paris. gr. 1180, φφ. 132-141. Ἐπειδὴ τὰ 29 ἀπὸ τὰ 39 κείμενα ποὺ περιέχονται στὸν κώδικα αὐτὸν εἶναι ἁγιολογικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα Παφλαγόνος, ὁ Combefis δέχθηκε καὶ τὸ κείμενο αὐτὸ σὰν ἔργο τοῦ Νικήτα. Ὅμως κάτι τέτοιο δὲν μπορεῖ νὰ γίνη δεκτό: ὕστερα ἀπὸ παραβολὴ τοῦ κειμένου μὲ ἄλλα ἁγιολογικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα[8], καὶ μὲ τὴν ἐπικουρία ὅσων ὑποστηρίζει ὁ L. G. Westerink (ἀπὸ τοὺς τελευταίους καὶ ἐμπεριστατωμένους μελετητὲς τοῦ Νικήτα)[9], κατέληξα νὰ δεχθῶ ὅτι οὔτε ἡ ἀδιάκοπη ρητορικὴ διάθεση, οὔτε τὸ ὕφος ἢ τὸ λεξιλόγιο τοῦ Νικήτα μποροῦν ν' ἀνιχνευθοῦν στὸ κείμενο. Ἄλλωστε ὁ Νικήτας Παφλαγὼν ἀκολουθεῖ ἕνα σταθερὸ ἐγκωμιαστικὸ τύπο, ἐνῶ τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ μένει κυρίως στὴν ἁγιολογικὴ ἀφήγηση, γι' αὐτὸ καὶ τιτλοφορήθηκε σωστὰ «βίος καὶ ἄθλησις» κι ὄχι «ἐγκώμιον».

---

5. Fr. Halkin, Manuscrits grecs de Paris, Inventaire Hagiographique, Bruxelles 1968, σσ. 131 καὶ 209 ἀντίστοιχα (*Subsidia Hagiographica*, n° 44).

6. H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale, première partie, Paris 1886, σσ. 245-6.

7. A. Ehrhard, Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche, t. II, Leipzig 1938, σσ. 239-42.

8. Στὴν *PG* 105, στ. 15-488 περιλαμβάνονται 20 ἁγιολογικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα Παφλαγόνος· πλήρεις παραπομπὲς στὰ ἁγιολογικὰ ἔργα τοῦ Νικήτα μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῆ χρησιμοποιώντας τὸν Indicem Auctorum τῆς *BHG*³, t. III, σσ. 260-1 καὶ τοῦ *Auctarium*, σ. 300.

9. Leendert G. Westerink, Trois textes inédits sur saint Diomède de Nicée, *AB* 84 (1966) 166-7· τοῦ ἴδιου, Nicetas the Paphlagonian on the End of the World, *Μελετήματα στὴ μνήμη Βασιλείου Λαούρδα*, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 177. Τὴν πρόσφατη βιβλιογραφία γιὰ τὸν Νικήτα βλ. στοῦ Ἀθανασίου Φ. Μαρκοπούλου, Ἡ χρονογραφία τοῦ Ψευδοσυμεών καὶ οἱ πηγές της, Ἰωάννινα 1978, σ. 167 σημ. 48.

Τὸ κείμενο ἀρχίζει μὲ ἕνα λογοτεχνικὰ ἐπιτυχημένο πρόλογο, στὸν ὁποῖο ὁ συγγραφέας ἀντιδιαστέλλει τοὺς μανιώδεις θεατὲς τοῦ ἱπποδρόμου ἀπὸ τοὺς τακτικοὺς φιλακόλουθους πιστούς, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ χριστεπώνυμο ἐκκλησίασμα. Οἱ πιστοὶ εἶναι συγκεντρωμένοι στὴν ἐκκλησία τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Βάκχου: «*ὦ συνετὸν καὶ σεπτὸν ἀκροατήριον, τῆς τήμερον ἡμῖν ἑορταζομένης πανηγύρεως τὴν ἀριστείαν τοῖς φιλοθέοις καὶ φιλομάρτυσιν, ἐκ τῶν τῆς γλώττης διεξόδων προπετῶς προτιθέμενος, κοινωνοὺς πάντας ὑμᾶς ἐξαιτῶ γενέσθαι τῆς κοινωφελοῦς διηγήσεως*»[10]. Κατόπιν ὁ συγγραφέας-ὁμιλητὴς περνάει στὴν ἁγιολογικὴ ἀφήγηση, μὲ σποραδικὲς ἐγκωμιαστικὲς ἀποστροφές. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἀντλεῖ τὰ γεγονότα ἀπὸ μιὰ πηγὴ ποὺ πολὺ πιθανὸ νὰ ἦταν ἡ πρωτότυπη μορφὴ τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου. Μερικὰ σημεῖα εἶναι χαρακτηριστικά: ὅταν ὁ συγγραφέας περιγράφει κάποιο λειτουργικὸ ἔθιμο τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ἀρχίζει μὲ τὰ λόγια «... *καὶ γὰρ ἐν τῷ τῆς Ἑῴας τοιοῦτόν τι παραδέδοται ἔθος...*»[11]. Παρακάτω λέγει ὅτι ὁ ἅγιος Βάκχος «... *κατήχθη ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τοῦ ἁγίου Σάβα, τῷ ὄντι ἐν Ἱεροσολύμοις, τὸ λεγόμενον παρὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Μετόχιον*»[12]. Οἱ Κωνσταντινουπολίτες παρουσιάζονται σὰν κάποιοι τρίτοι μὲ τὴν ἔκφραση αὐτή. Ἀλλοῦ πάλι: «... *ὦ συνετὸν καὶ θεῖον ἀκροατήριον, ὦ χορὸς φιλόμαρτυς, ὦ σύστημα ζέον τῷ πόθῳ τῶν ἀθλητῶν, ὦ θρεμμάτων τῆς Ἱερουσαλὴμ Χριστιανικωτάτων*»[13]. Ἐνῶ προσφωνεῖ τὸ ἀκροατήριο ἀναφέρεται σὲ «θρέμματα τῆς Ἱερουσαλήμ»· ἐδῶ μᾶλλον ὅμως ἐννοεῖ τοὺς παρισταμένους στὸν ἀποκεφαλισμὸ τοῦ ἁγίου Βάκχου Ἱεροσολυμίτες Χριστιανούς. Οἱ τελευταῖοι ἔσπευσαν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἁγίου νὰ ἀποσπάσουν κάτι ἀπὸ τὴν ἐνδυμασία κι ἀπὸ τὸ χῶμα ἀκόμα ὅπου χύθηκε τὸ αἷμα τοῦ μάρτυρος· κατὰ τὸ κείμενο, «... *ὃς παρ' αὐτοῖς ἐωρᾶτο ληστρικώτατος, οὗτος παρὰ Θεῷ, καὶ ἡμῖν, φιλοχριστότατος*»[14]. Ἀκόμα ὁ μάρτυς παρουσιάζεται ὡς «...*τῆς ἡμετέρας γενεᾶς ἐγκαλλώπισμα...*»[15]. Καὶ τὸ κείμενο τελειώνει μ' ἕνα σύντομο ἐπίλογο καὶ τυπικὴ ἐπίκληση στὸν ἅγιο. Δὲν ἀναφέρεται, τέλος, καθόλου ἡ ἡμερομηνία

10. Combefis, δ.π., σσ. 62-63.
11. δ.π., σ. 68.
12. δ.π., σσ. 79-80.
13. δ.π., σ. 120.
14. δ.π., σ. 120.
15. δ.π., σ. 125.

τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου. Ἀνάλυση τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Βάκχου ἔκαμε ὁ Loparev στὴ μελέτη του γιὰ τοὺς βυζαντινοὺς βίους ἁγίων στὸν Η΄-Θ΄, αἰ.[16]

Τὸ ἀνέκδοτο ἐκτεταμένο συναξάριο τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κώδ. 2108, φφ. 126-129˙προέρχεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸ προηγούμενο κείμενο· εἶναι δηλ. μιὰ «ἐπιτομή» τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου, χωρὶς τὸν πρόλογο καὶ ἐπίλογο καὶ τὶς ἐγκωμιαστικὲς ἀποστροφὲς τοῦ δευτέρου. Ὑπάρχουν πάρα πολλὲς ὁμοιες ἐκφράσεις στὴν ἐπιτομὴ καὶ στὸ βίο καὶ μαρτύριο ποὺ δείχνουν τὴν ἐξάρτηση τῆς πρώτης ἀπὸ τὸ δεύτερο. Ἀκολουθεῖ ἐξ ἄλλου πιστὰ τὴν ἁγιολογικὴ ἀφήγηση τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου καὶ γενικὰ ἡ ἐπιτομὴ τοῦ Ἀθην. 2108 δὲν παρουσιάζει διαφορὲς παρὰ μόνο σὲ δυὸ σημεῖα. Συγκεκριμένα ἡ ἐπιτομὴ αὐτὴ ἀναφέρει τὴν ἡμερομηνία τοῦ μαρτυρίου: «...*τὴν μακαρίαν τοῦ ἁοιδίμου μάρτυρος τέτμηκεν κάραν, μηνὶ ἀπιλλέως ις΄*»[17]. Στὶς 16 Δεκεμβρίου δηλ. τοποθετεῖ ἡ ἐπιτομὴ τὸ μαρτύριο. Ἀλλὰ ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη διαφορὰ ἡ ἐπιτομή· ἡ χρονολογία ποὺ δίνει στὴν ἀρχὴ εἶναι 6290 καὶ ὄχι 6296, καὶ κατὰ τρόπο σαφῆ παρουσιάζεται ὡς τὸ ἔτος τοῦ γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος: «*Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ὀρθοδόξων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, κρατούντων τὴν μεγίστην βασιλείαν τῶν Ρωμαίων, ἐν ἔτει ,ϛσϟ΄, ἀρχιερατεύοντος Ἱεροσολύμων Ἠλία καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένου, τούτου τοῦ ἁοιδίμου Βάκχου ὁ πατήρ, Χριστιανὸς ἐκ προγόνων ὑπάρχων, χριστιανικωτάτῃ καὶ γυναικὶ συνεζεύχθη*»[18]. Καὶ οἱ δύο χρονολογίες, 6296 (= 787/8) καὶ 6290 (= 781/2) περιλαμβάνονται στὰ χρόνια τῆς συμβασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης (780-797) καὶ τῆς πατριαρχείας Ἠλία Β΄ Ἱεροσολύμων (770-797).

Β΄ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τὸ θέμα τῆς χρονολογίας τοῦ μαρτυρίου. Στὴ *BHG*[3] τοποθετεῖται τὸ μαρτύριο στὰ τέλη τοῦ 8ου αἰ., καὶ στὸ *Auctarium* στὰ ἔτη 786/7. Ἀλλὰ ἂς διαβάσουμε τὰ κείμενα, καὶ

16. Chr. Loparev, Βυζαντινοὶ βίοι ἁγίων τοῦ 8ου καὶ 9ου αἰ. (ρωσικά), *VVr* 19 (1912) 33-35.

17. *Ἀθην. 2108*, φ. 129˙.

18. *Ἀθην. 2108*, φ. 126.

πρῶτα στὴν ἔκδοση τοῦ Combefis: «*Ἐν ἔτει ,ϛϡϛ΄, ἀρχιερατεύοντος Ἱεροσολύμων Ἠλία, καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένου, βασιλευόντων τε τῆς Ῥωμαίων βασιλείας Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν χριστιανικωτάτων καὶ ὀρθοδόξων βασιλέων, γέγονέ τις ἀνὴρ ἐκ τῆς Παλαιστινῶν ὁρμώμενος χώρας, ἐν πόλει τοῦ Μαϊουμᾶ τὴν οἴκησιν ἔχων πλησίον Γάζης, ἥτις ἀφίσταται Ἱεροσολύμων μονὰς δύο· ὅστις Χριστιανὸς ἐκ προγόνων ὑπάρχων, χριστιανικωτάτῃ συνεζεύχθη γυναικί*»[19]. Τὸ κείμενο τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Ἀθην. 2108 παραθέσαμε λίγο παραπάνω. Ἔτσι, ὅπως μᾶς δίνεται ἡ χρονολογία, παρουσιάζεται σὰν πραγματικὴ ἀφετηρία τῶν γεγονότων καὶ ὄχι σὰν χρονολογία μαρτυρίου, μ' ἄλλα λόγια δίνεται σὰν ἔτος τοῦ γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Loparev, δεχόμενος τὸ 6296 καὶ σὰν ἔτος γεννήσεως τοῦ Δαχάκ, τοποθέτησε τὸ χρόνο τῆς βαπτίσεως τοῦ Δαχάκ-Βάκχου στὰ 806 (788+18= 806)[20]. Ἂν ὅμως δεχτοῦμε τὸ 6296 (787/8) σὰν ἔτος γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος, τότε ὁπωσδήποτε τὸ μαρτύριο τοῦ Βάκχου θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθῇ στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ Α΄ (802-811) καὶ ὄχι, ὅπως τιτλοφοροῦνται τὰ ἁγιολογικὰ κείμενα, στὰ χρόνια Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης: «*Βίος καὶ ἄθλησις τοῦ ὁσίου καὶ νέου μάρτυρος Βάκχου, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων*»[21]. Θὰ μποροῦσε βέβαια κανεὶς νὰ παρατηρήση πὼς συχνὰ οἱ τίτλοι τῶν ἁγιολογικῶν κειμένων ὀφείλονται στοὺς ἀντιγραφεῖς καὶ ὄχι στοὺς συγγραφεῖς των. Γιατὶ ὅμως ἡ μόνη χρονολογία ποὺ δίνει τὸ κείμενο νὰ εἶναι τὸ ἔτος τοῦ γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος καὶ ὄχι, ὅπως εἶναι φυσικό, τὸ ἔτος τοῦ μαρτυρίου; Ἐδῶ ἴσως θὰ πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ὁ συγγραφέας τοῦ κειμένου δὲν εἶναι αὐτόπτης τῶν γεγονότων καὶ ὅτι εἶναι φανερὸ πὼς διανθίζει μὲ ἐγκωμιαστικὰ στοιχεῖα μιὰ πρώτη μορφὴ τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου. Ἔτσι μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε στὴν ἀκόλουθη ὑπόθεση: τὸ πρῶτο κείμενο ποὺ εἶχε ὑπ' ὄψη του ὁ συγγραφέας τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου τοποθετοῦσε πραγματικὰ τὸ μαρτύριο στὸ ἔτος

19. Combefis, ὅ.π., σσ. 65-66.

20. Loparev, ὅ.π., σ. 35.

21. Τὸν ἴδιο τίτλο μὲ τὴν προσθήκη τῶν λέξεων «*καὶ ὀρθοδόξων*» δίνει ὁ κώδ. *Μονῆς 88* τῆς Θεολ. Σχολῆς *Χάλκης* τοῦ 10ου αἰ., ὁ ὁποῖος στὰ φφ. 126΄-137΄ περιλαμβάνει τὸ κείμενο *BHG*³ 209· βλ. H[ippolyte] D[elehaye], Catalogus codicum hagiographicorum graecorum Bibliothecae Scholae Theologicae in Chalce insula, *AB* 44 (1926) 17.

ϛσϟϛ΄ (6296)· ὁ συγγραφέας ὅμως ἀνέφερε τὸ ἔτος αὐτὸ στὴν ἀρχή, ἔχοντας βέβαια στὸ νοῦ του ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔτος μαρτυρίου, ἀλλὰ μὴ προσέχοντας πὼς στὴ δική του ἀφήγηση ἄθελά του τὸ παρουσιάζει σὰν χρονολογικὴ ἀφετηρία τῶν γεγονότων.

Θὰ μέναμε ὅμως μὲ τὶς ὑποθέσεις αὐτές, ἂν δὲν μᾶς ἔδινε τὴ λύση τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο τοῦ Σιναϊτικοῦ γεωργιανοῦ κώδικα 34 τοῦ 10ου αἰ. Τὸ καλενδάριο αὐτὸ δυὸ φορὲς ἀναγράφει τὴ μνήμη τοῦ μάρτυρος Βάκχου: στὶς 11 Ἀπριλίου, *Βάκχου τοῦ μάρτυρος ποὺ ἐμαρτύρησε στὶς μέρες τοῦ ἁμηρᾶ Harthama*, καὶ στὶς 22 Δεκεμβρίου, *Βάκχου τοῦ μοναχοῦ* ἁπλῶς[22]. Ἡ ἡμέρα τῆς μνήμης ἔχει στὴ δεύτερη ἀναγραφή, πολὺ κοντὰ στὶς 15-18 Δεκεμβρίου ποὺ μᾶς δίνουν οἱ ἑλληνικὲς ἁγιολογικὲς πηγές, πείθει ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ Βάκχο τὸ νέο[23]. Ἀλλὰ καὶ τὴν πρώτη ἀναγραφὴ ὁ ἐκδότης τοῦ καλενδαρίου Garitte ταύτισε μὲ τὴ μνήμη τοῦ Βάκχου τοῦ νέου, μετατρέποντας ὅμως λανθασμένα τὸ 6296 σὲ ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ 786/7 ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ 787/8. Ὁ Garitte παρατήρησε ἐπίσης ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Combefis δὲν δίνει τὸ ὄνομα τοῦ ἁμηρᾶ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸ ὁποῖο μᾶς δίνει τὸ Παλαστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο· ὅμως ὁ Garitte στὸ σχολιασμό του δὲν ἀπασχολήθηκε μὲ τὴν ἐξακρίβωση τοῦ προσώπου τοῦ Harthama. Ὁ ἁμηρᾶς αὐτὸς εἶναι γνωστὸ ἱστορικὸ πρόσωπο, ὅπως εὔκολα μποροῦμε νὰ τὸ πληροφορηθοῦμε ἀπὸ τὴν νέα ἔκδοση τῆς *Encyclopédie de l' Islam*: ὁ Harthama ἦταν στρατηγὸς καὶ κυβερνήτης τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀββασιδῶν, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ θάνατο τοῦ χαλίφη al-Hadi ἀπελευθέρωσε τὸν Harun al-Raschid ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ τὸν βοήθησε στὴν ἐνθρόνισή του (786)· αὐτὸ τοῦ ἐξασφάλισε τὴν εὔνοια τοῦ χαλίφη ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε τὴ διοίκηση τῆς Παλαιστίνης, ἀργότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ κατόπιν τὴ διοίκηση τῆς φρουρᾶς του (γύρω στὰ 797)[25]. Ἑπομένως ἐπαληθεύεται ὅτι ὁ μάρτυς Βάκχος ποὺ ἀναγράφει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο στὶς 11 Ἀπριλίου εἶναι ὁ ἅγιος Βάκχος ὁ νέος, ποὺ ἀσφαλῶς πλέον ἐμαρτύρησε ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης καὶ ἐπὶ Harthama

22. Garitte, ὅ.π., σσ. 59 καὶ 111 ἀντίστοιχα.

23. Garitte, ὅ.π., σσ. 414 - 15· πρβλ. *Bibliotheca Sanctorum*, ὅ.π.

24. Garitte, ὅ.π., σ. 197. Ἡ ἴδια χρονολογία σημειώνεται καὶ στὸ *Auctarium* 209.

25. *Encyclopédie de l' Islam*, nouvelle édition, t. III, Leyde-Paris 1971, σ. 238 (λῆμμα HARTHAMA ὑπὸ Ch. Pellat)· πρβλ. D. Sourdel, Le Vizirat 'Abbaside de 749 a 936, t. 1, Damas 1959, σσ. 206 - 7.

ἀμηρᾶ Παλαιστίνης. Ἐφόσον ὁ Harthama διορίστηκε διοικητὴς τῆς Παλαιστίνης μετὰ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Harun al-Raschid τὸ 786, ἀπορρίπτεται ἡ χρονολογία 6290 (=781/2) τοῦ Ἀθην. 2108 καὶ μένει μόνον ἡ χρονολογία 6296(=787/8) ὡς ἔτος μαρτυρίου τοῦ Βάκχου. Τὰ νέα στοιχεῖα, δηλ. τὸ ὄνομα τοῦ ἀμηρᾶ καὶ ἡ 11 Ἀπριλίου ὡς ἡμέρα μνήμης του, ποὺ μᾶς δίνει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο, κάνουν παραδεκτὴ τὴν ὕπαρξη μιᾶς ἄλλης, πρώτης καὶ ἱστορικῆς μορφῆς ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων[26], ἀπ' τὴν ὁποία προέκυψε ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὸ κείμενο ποὺ ἐξέδωσε ὁ Combefis. Ἂν σωζόταν ἡ πρώτη ἐκείνη μορφή, θὰ εἴχαμε ἕνα ἀκόμη πλήρη ἱστορικὸ βίο τοῦ 8ου αἰ., ὅπως π.χ. εἶναι ὁ ἱστορικὸς βίος τοῦ ἁγίου Ἠλία τοῦ νέου, μάρτυρα τῆς Δαμασκοῦ τὸ 779 (*BHG*[3] 578-9)[27]. Ἡ συγγραφὴ ὅμως αὐτοῦ τοῦ «βίου καὶ μαρτυρίου μετ' ἐγκωμίου» ἀχρήστευσε τὸν παλαιὸ ἱστορικὸ βίο, κάτι πολὺ συνηθισμένο στὴν ἁγιολογία. Ἡ σημαντική, τέλος, πρόσθετη πληροφόρηση ποὺ μᾶς δίνει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο μᾶς δημιουργεῖ ἕνα ἐρώτημα σχετικὰ μὲ τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ μάρτυρος Βάκχου, ποὺ τὴν τοποθετεῖ καὶ στὶς 11 Ἀπριλίου: εἶναι ἡ μοναδικὴ πηγὴ ποὺ τοποθετεῖ τὴ μνήμη του ἔξω ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο, καὶ εὔλογα δημιουργεῖται ἡ ἀπορία σχετικὰ μὲ τὴν προέλευση τοῦ ἑορτασμοῦ στὶς 11 Ἀπριλίου. Ὁ Garitte παρατήρησε σχετικὰ πὼς πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀναγραφὲς τοῦ καλενδαρίου ποὺ εἶναι ἄσχετες μὲ συναξάρια Κωνσταντινουπολιτικὰ ἢ μηνολόγια Γεωργιανά, εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ προέρχονται ἀπὸ Ἱεροσυλυμιτικὸ λειτουργικὸ βιβλίο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ μηνολόγιο, τῆς μορφῆς ποὺ σώζεται σήμερα σὲ Σιναϊτικὰ Γεωργιανὰ χειρόγραφα.[28]

Δυὸ συναξάρια στὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Βάκχου μᾶς εἶναι γνωστά, τὸ ἕνα στὸ Συναξάριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως[29] καὶ τὸ

26. Παρόμοια διαπίστωση κάνει ὁ Garitte στὸ σχολιασμὸ τῆς μνήμης τοῦ μάρτυρα Χριστοφόρου (ἑνὸς ἀπὸ τοὺς 20 Σαβαΐτες μάρτυρες τοῦ 797, *BHG*[3] 1200), ὅ.π., σ. 199.

27. Οἱ ἱστορικοὶ βίοι τοῦ 8ου αἰ. ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι εἶναι ἡ καλλίτερη πηγὴ εἰδήσεων γιὰ τὴ στάση τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπέναντι στοὺς Μουσουλμάνους στὶς καθημερινές τους σχέσεις στὰ κατεχόμενα ἐδάφη, ἀλλὰ καὶ μέσα στὰ ὅρια τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας· βλ. Meyendorff, Byzantine Views of Islam, *Dumbarton Oaks Papers* 18 (1964) 129 κ.ἑξ.

28. Garitte, ὅ.π., σ. 33.

29. H. Delehaye, Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, Bruxelles 1902, στ. 310-12.

ἄλλο στὸ Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β'[30]: καὶ τὰ δύο ἀναφέρουν ὅτι τὸ μάρτυρα πρόδωσε στοὺς Ἀγαρηνοὺς ὁ ἀδελφός του καὶ ὄχι ἡ σύζυγός του· τὸ δεύτερο μάλιστα Συναξάριο γράφει ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Βάκχος *«...ἐλθὼν εἰς τὰ οἰκεῖα τοὺς πέντε ἀδελφοὺς ἐβάπτισεν»*. Τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι αὐτὲς οἱ μικροπαραλλαγὲς ὀφείλονται στὴν παράλειψη λεπτομερειῶν χάριν τῆς συντομίας τοῦ συναξαρίου.

Γ' ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ ὑμνογραφικὸ ὑλικὸ στὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Βάκχου ποὺ καταγράφει ἡ Follieri στὰ Initia[31] ἀποτελεῖται ἀπὸ παραπομπὲς στὶς ἐκδόσεις τοῦ ἰαμβικοῦ διστίχου συναξαριακοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἁγίου καὶ μιὰ παραπομπὴ στὸ «Ταμεῖον» τοῦ Εὐστρατιάδη: στὸν *Ἐκκλησιαστικὸ Φάρο* 40(1941) 85 ὁ Εὐστρατιάδης σημείωσε τὰ initia ἀκολουθίας τοῦ ὁσιομάρτυρος Βάκχου ἀπὸ τὸν Paris. gr. 1623, φ. 48· ὁ κανὼν τῆς ἀκολουθίας εἶναι κοινὸς γιὰ τοὺς ἁγίους ποὺ ἑορτάζονται στὶς 16 Δεκεμβρίου. Ὁ τίτλος στὸν κῶδικα αὐτὸν εἶναι ὁ ἀκόλουθος: *«Μηνὶ τῷ αὐτῷ ις'. Τοῦ ἁγίου προφήτου Ἀγγαίου· καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρίνου· καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Εὐσταθίου, Ἀνατολίου καὶ Θεσπεσίου· καὶ τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Βάκχου· καὶ τῆς ἁγίας Θεοφανοῦς, τῆς ἀοιδίμου βασιλίσσης»*[32]. Ἕνα στιχηρὸ στὸ φ. 48ᵛ εἶναι ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο φύλλο ἀρχίζει ὁ κοινὸς κανών: σὲ κάθε ᾠδὴ τὰ δύο πρῶτα τροπάρια εἶναι ἀφιερωμένα στὸν προφήτη Ἀγγαῖο καὶ ἀκολουθοῦν ἀπὸ ἕνα τροπάριο στὸν ἅγιο Μαρῖνο, ἕνα καὶ γιὰ τοὺς τρεῖς μάρτυρες Εὐστάθιο, Ἀνατόλιο καὶ Θεσπέσιο, ἕνα στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ ἕνα στὴν ἁγία Θεοφανώ. Στὸ περιθώριο τοῦ χειρογράφου βραχυγραφοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων στοὺς ὁποίους ἀφιερώνονται τὰ τροπάρια.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ γνωστὴ αὐτὴ ἀνέκδοτη ἀκουλουθία ἐπισήμανα σὲ δυὸ χειρόγραφα Σιναϊτικὰ μηναῖα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ἄλλα ἄγνωστα

30. *PG* 117, 212-13.

31. H. Follieri, Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae, t. 5², Città del Vaticano 1966, σ. 51.

32. *Paris. gr. 1623*, φ. 48. Ἀπὸ λάθος ὁ *Εὐστρατιάδης* στὸ Ἁγιολόγιο, σ. 69 σημειώνει ὅτι ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Βάκχου βρίσκεται στὸν *Παρισινὸ κώδικα 1263* [γρ. 1623], φ. 48α.

ὑμνογραφικὰ κείμενα. Ὁ Sin. gr. 578, φ.16ν δίνει τίτλο: *«Μηνὶ τῷ αὐτῷ ις΄. Τοῦ ἁγίου προφήτου Ἀγγαίου καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρίνου καὶ τοῦ ὁσιομάρτυρος Βάκχου τοῦ νέου»*· κατόπιν ὅμως στὰ φφ. 16ν - 17 περιέχει μόνο ἕνα κάθισμα καὶ δύο στιχηρὰ γιὰ τὸν ἅγιο Βάκχο καὶ ὄχι κανόνα. Ὁ Sin. gr. 583, φ. 105 δίνει τίτλο: *«Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ [ις΄]. Εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μαρῖνον· καὶ εἰς τὸν ἅγιον ὁσιομάρτυρα Βάκχον τὸν νέον· καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοφανὼ τὴν βασίλισσαν»*. Ἕνα κάθισμα καὶ δύο στιχηρὰ στὸ φ. 105ν, στὰ ὁποῖα περιέχονται καὶ παρόμοια τροπάρια τῶν ἄλλων ἁγίων, εἶναι ἀφιερωμένα στὸν ἅγιο Βάκχο, καὶ ἀπὸ τὸ φ. 106 ἀρχίζει ὁ κοινὸς κανών: σὲ κάθε ᾠδὴ τὰ τρία πρῶτα τροπάρια εἶναι ἀφιερωμένα στὸν προφήτη Ἀγγαῖο (ἂν καὶ ἡ μνήμη του δὲν ἀναφέρεται στὸν τίτλο) καὶ ἀκολουθοῦν ἀπὸ δύο τροπάρια στὸν ἅγιο Μαρῖνο, δύο στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ τρία στὴν ἁγία Θεοφανώ. Στὸ περιθώριο σημειώνονται τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων, ὅπως καὶ στὸν Paris. gr.1623. Στὴν πρώτη ᾠδὴ φαινομενικὰ ἔχουμε δύο τροπάρια στὴν ἁγία Θεοφανώ, στὴν πραγματικότητα ὅμως εἶναι ἕνα μόνο τροπάριο στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ τρία στὴν ἁγία Θεοφανώ, καὶ τοῦτο γιατὶ τὸ πρῶτο τροπάριο τῆς Θεοφανοῦς προσγράφεται στὸν Βάκχο· αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὶς θραχυγραφίες τῶν ὀνομάτων τῶν ἁγίων στὸ περιθώριο, ὅπου τὸ ὄνομα τῆς Θεοφανοῦς γράφεται στὸ δεύτερο τροπάριο ποὺ τῆς ἀνήκει. Ἡ σύγχυση ἔγινε γιατὶ τὸ ἀμφισβητούμενο τροπάριο (τὸ φαινομενικὰ δεύτερο στὸν ἅγιο Βάκχο, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ πρῶτο στὴν ἁγία Θεοφανώ) δὲν ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένο ἅγιο, ἀλλὰ στὸ Θεό: *«τῷ σκῆπτρα φέροντι ἐν ἀϊδίῳ χειρί... μέλπομεν ὡς Θεῷ...»*[33]. Ἡ ἔκφραση αὐτὴ μᾶς φέρνει στὸ νοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ -Βασιλέως καὶ μᾶς κάνει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ τροπάριο αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ στὴν ἁγία Θεοφανὼ τὴ βασίλισσα. Ἐξάλλου τὸ τροπάριο αὐτὸ στὸν Paris. gr. 1623, φ. 48ν προσγράφεται στὴν ἁγία Θεοφανώ. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ δύο τροπάρια τοῦ ἁγίου Βάκχου ποὺ περιέχονται σὲ κάθε ᾠδὴ στὸν Sin. gr. 583, εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς παραδίδει καὶ ὁ Paris.gr. 1623, ἀπὸ ἕνα μόνο ὅμως σὲ κάθε ᾠδή. Ἀπὸ τὸ ὑμνογραφικὸ ὑλικὸ ποὺ μᾶς παραδίδουν οἱ τρεῖς διαφορετικοὶ κώδικες, ἀνασυνέταξα τὴν ἀκολουθία τοῦ ὁσιομάρτυρος Βάκχου τοῦ νέου ποὺ ἐκδίδω παρακάτω.

Ἕνα ἁγιολογικὸ τετράστιχο ἐπίγραμμα τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου,

33. *Sin. gr. 583*, φ. 106ν-ν· πρβλ. *Paris gr. 1623*, φ. 48ν.

ἀρ. 107, εἶναι ἀφιερωμένο στὸ μάρτυρα Γελάσιο, στὶς 27 ἢ 28 Φεβρουαρίου[34]. Τὸ περιεχόμενο ὅμως τοῦ τετραστίχου δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ ἁγιολογικὰ δεδομένα γιὰ τὸ μάρτυρα Γελάσιο, ὅπως σωστὰ παρατήρησε ὁ ἐκδότης τῶν τετραστίχων C. Giannelli[35]. Ὁ Θ. Πρόδρομος σύγχυσε στὴ μνήμη του τὸ μάρτυρα Γελάσιο μὲ τὸ μάρτυρα Βάκχο, γιατὶ κι ὁ δεύτερος ὀνομαζόταν Γελάσιος (=Δαχάκ) πρὶν βαπτισθῇ Χριστιανός, κι ἔτσι ἔγραψε ἕνα ἐπίγραμμα γιὰ τὸν πρῶτο μὲ τὰ ἁγιολογικὰ δεδομένα τοῦ δεύτερου. Ὅπως χαρακτηριστικὰ παρατήρησε ὁ Giannelli, πρόκειται γιὰ ἕνα «scherzo che ha giuocato la memoria a Teodoro Prodromo».

Δ΄ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ

Ἡ ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου δὲν εἶναι ἀπόλυτα σταθερή. Τὸ ἁγιολογικὸ κείμενο ποὺ ἐξέδωσε ὁ Combefis δὲν ἀναφέρει ἡμερομηνία μαρτυρίου. Τὸ ἐκτεταμένο συναξάριο τοῦ Ἀθην. 2108 τὴν τοποθετεῖ στὶς 16 Δεκεμβρίου. Καὶ οἱ τρεῖς ὑμνογραφικοὶ κώδικες ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω τοποθετοῦν τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Βάκχου στὶς 16 Δεκεμβρίου. Κατὰ τὸ Συναξάριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ μνήμη του τοποθετεῖται στὶς 15 Δεκεμβρίου καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα τὰ Μηναῖα τῆς Βενετίας ἀναγράφουν τὴ μνήμη του, παραθέτοντας τὸ συναξαριακὸ ἐπίγραμμα καὶ τὸ συναξάριο[36]. Ἄλλοι συναξαριακοὶ κώδικες ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Delehaye στὴν ἔκδοση τοῦ Συναξαρίου τῆς Ἐκκλ. τῆς ΚΠόλεως τοποθετοῦν τὴ μνήμη του στὶς 16, 17 καὶ 18 Δεκεμβρίου· οἱ παλαιότεροι πάντως ἀπὸ τοὺς κώδικες αὐτούς, ὁ Hierosolym. S. Crucis 40, X-XI saec.(=H) καὶ ὁ Patm. 266, X saec. (=P), ἀναφέρουν τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Βάκχου τοῦ νέου στὶς 16 Δεκεμβρίου. Ἕναν ἅγιο Ἴακχο ποὺ ἀναφέρουν τὰ Μηναῖα τῆς Βενετίας στὶς 17 Δεκεμβρίου μὲ μόνη τὴν παράθεση τοῦ συναξαριακοῦ του ἐπιγράμματος[37], ὁ Martinov[38] ταυτίζει μὲ τὸν ἅγιο

34. Giannelli, Tetrastici di Teodoro Prodromo..., ὅ.π., σ. 334.

35. Giannelli, ὅ.π., σ. 306· πρβλ. W. Weismann, Gelasinos von Heliopolis. Ein Schauspieler-Märtyrer, *AB* 93 (1975) 65 σημ. 2.

36. Βλ. Follieri, ὅ.π.

37. Βλ. Follieri, ὅ.π., σ. 143· ἐπίσης Stig Y. Rudberg, Le synaxaire grec de Lund, *AB* 81 (1963) 135: τὸ συναξάριο αὐτό, γραμμένο περὶ τὸ 1400, ἀναφέρει στὸ φ. 203

Βάκχο τὸ νέο· ὁ Εὐστρατιάδης ὅμως στὸ Ἁγιολόγιο, σ. 205, τὸν ἐπονομάζει «Τριγληνὸ» καὶ σημειώνει ὅτι «...τὴν ἐκ Τριγλίας προέλευσιν αὐτοῦ μανθάνομεν ἐκ τοῦ Παρισινοῦ κώδικος 1578». Ὅπως εἴδαμε παραπάνω, τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο τοποθετεῖ τὴ μνήμη Βάκχου τοῦ μάρτυρος στὶς 22 Δεκεμβρίου καὶ στὶς 11 Ἀπριλίου ἐπίσης. Ἐπικρατέστερη ἀπὸ τὶς ἡμερομηνίες αὐτὲς παρουσιάζεται ἡ 16 Δεκεμβρίου, γιατὶ αὐτὴ δίνουν οἱ παλαιότεροι κώδικες Hierosol. S. Crucis 40 καὶ Patm. 266, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν καὶ οἱ δύο τὸ συναξάριο καὶ τὸ τυπικὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας[39], καὶ αὐτὴν ἐπίσης δίνουν οἱ ὑμνογραφικοὶ κώδικες καὶ ὁ κώδ. Ἀθην. 2108.

Ε΄ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ *Lexikon der Christlichen Ikonographie* στὸ λῆμμα BACCHUS der Jüngere [40] μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ἁγίου. Μικρογραφία τῆς σκηνῆς τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ ἁγίου Βάκχου τοῦ νέου ὑπάρχει στὸ Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β'[41]: ὁ ἅγιος φορᾶ μοναχικὸ ἔν-

μνήμη «*τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰάκχου*», Δεκ. 17, τὸν ὁποῖο ἅγιο Ἴακχο ὁ Rudberg ταυτίζει μὲ τὸ Βάκχο.

38. J. Martinov, Annus ecclesiasticus graeco-slavicus, *AASS* Oct. XI, Bruxellis 1864, σ. 310· πρβλ. *Dictionnaire d' Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, t. VI, στ. 50 (λῆμμα BACCHUS Saint ὑπὸ R. Janin).

39. Βλ. τὶς παρατηρήσεις τοῦ Delehaye, ὅ.π., στ. X-XIV. Τὸ κείμενο τοῦ κώδικα P ἔχει ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν A. Dmitrievskij, Opisanie liturgičeskich rukopisej, t. I Typica, Kiev 1895, 1-152, καὶ τοῦ H ἀπὸ τὸν J. Mateos, Le Typicon de la Grande Eglise, Ms. Sainte-Croix n° 40, Xe siècle, Introduction, texte critique, traduction et notes par ——, t. I-II, Roma 1962-63 (*Orientalia Christiana Analecta* 165 -6), (μὲ παράλειψη τῶν ἐνδείξεων ἁγιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος). Βλ. ἐπίσης καὶ V. Grumel, Le Typicon de la Grande Eglise d' après le manuscrit de Sainte Croix. Datation et origine, *AB* 85 (1967) 45-57. Πρόσθεσε καὶ τὴν παρατήρηση τοῦ *Fr. Halkin*, Martyrs Grecs IIe-VIIIe s., Variorum Reprints, London 1974, note additionelle p. 321, 4.

40. *Lexikon der Christlichen Ikonographie*, t. 5, Ikonographie der Heiligen, Freiburg i. Br. 1973, στ. 302.

41. Φωτογραφικὴ ἀναπαραγωγὴ βλ: *Codices e Vaticanis Selecti, vol. VIII. Il menologio di Basilio II (Cod. Vatic. gr. 1613)*, I Testo -II Tavole, Torino 1907, ἀρ. πίν. 253· ἡ μικρογραφία εἶναι *Μιχαὴλ τοῦ μικροῦ*. Φωτογραφία ἐπίσης τῆς μικρογραφίας βλ. στὴ *Bibliotheca Sanctorum*, ὅ.π., καὶ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἐργασία μου.

δυμα καὶ ἔχει σκύψει τὸ κορμί του πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ τὰ πόδια του ἁλύγιστα καὶ τὰ χέρια του σὲ σχῆμα ἐπίκλησης πρὸς τὸ Θεό. Ὄρθιος ἀπὸ πάνω του ὁ Ἀγαρηνὸς σπεκουλάτωρ κρατεῖ μετέωρο τὸ ξίφος του, ἕτοιμος νὰ ἀποκεφαλίση τὸ μάρτυρα. Στὴ μικρογραφία αὐτὴ ὅμως δύο στοιχεῖα δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰ ἁγιολογικὰ δεδομένα τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου: ὁ ἅγιος δὲν κλίνει τὰ γόνατα ὅπως ρητὰ ἀναφέρουν τὰ κείμενα, καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ Combefis σ. 113 καὶ στὸν Ἀθην. 2108, φ. 129ᵛ· τὸ πιὸ παράδοξο ὅμως εἶναι τὸ ὅτι ὁ ἅγιος στὴ μικρογραφία παρουσιάζεται γενειοφόρος, ἐνῶ, ὅπως προαναφέραμε, τὸ μαρτύριό του ἦρθε σύντομα μετὰ τὴ βάπτισή του καὶ τὴν κουρά του ὡς μοναχοῦ, ποὺ κατὰ τὰ κείμενα ἔγιναν ὅταν ὁ ἅγιος Βάκχος «*...ὑπῆρχεν ἔτι ἀκμάζων καὶ σφριγῶν τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα, μήπω ταῖς παρειαῖς τὰ τῶν ἰούλων ἐπανθήσας βλαστήματα....*[42]». Βέβαια εἶναι παρατηρημένο πὼς ἀρκετὲς φορὲς στὸ Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β' δὲν συμφωνεῖ ἡ μικρογραφία μὲ τὰ ἁγιολογικὰ δεδομένα γιὰ τὸν ἅγιο ποὺ ἀπεικονίζεται[43]. Στὴ μικρογραφία τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Βάκχου θὰ εἴχαμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ ζωγράφος δὲν γνώριζε περισσότερα γιὰ τὸν ἅγιο ἀπ' ὅσα λέγει τὸ συναξάριο στὸ Μηνολόγιο αὐτὸ ἢ τὸ συναξάριο τῆς ΚΠλεως. Τὰ συναξάρια δὲν κάνουν λόγο γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ ἁγίου ἢ γιὰ τὴ στάση τοῦ σώματός του κατὰ τὴ στιγμὴ τοῦ μαρτυρίου. Ἂν ὁ ζωγράφος εἶχε μελετήσει τὸ βίο καὶ μαρτύριο τοῦ ἁγίου θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀπεικονίσει «*ἐπὶ γόνατα κεκαμμένον*» καὶ ἀγένειο.

Τὸν ἅγιο Βάκχο τὸ νέο πιθανότατα ἀναπαριστᾶ μιὰ τοιχογραφία τῆς μονῆς τοῦ Milesevo τῆς Γιουγκοσλαβίας, τοῦ β' μισοῦ τοῦ 16ου αἰ.[44]: ὁ ἅγιος εἶναι νέος, ὁλόσωμος, ἀγένειος, μὲ ἴσια, μακριὰ μαλλιά· φοράει ἕνα μακρὺ χιτώνα ποὺ συγκρατεῖται μὲ πόρπη στὸ δεξιὸ ὦμο καὶ στὸ δεξί του χέρι κρατεῖ ἕνα σταυρὸ ἐμπρὸς στὸ στῆθος του.

---

42. Combefis, ὅ.π., σ. 85· πρβλ. *Ἀθην. 2108*, φ. 127.

43. Βλ. *Codices e Vaticanis Selecti, vol. VIII...* I Testo, σ. XIII· πρβλ. Ihor Ševčenko, The Illuminators of the Menologium of Basil II, *Dumbarton Oaks Papers* 16 (1962) 261 σημ. 40, 275 σημ. 102.

44. Βλ. G. Millet, La peinture du moyen âge en Yougoslavie, fasc. I, Album présenté par A. Frolow, Paris 1954, πιν. 75, 4.

ATHEN. 2108, ff. 126-129

f. 126 *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ [Δεκεμβρίου ις΄]· τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βάκχου τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν φιλοχρίστων καὶ ὀρθοδόξων βασιλέων.*

1. Οὗτος ὁ μακάριος Βάκχος ὥρμητο ἐκ τῆς Παλαιστινῶν χώρας, ἐκ πόλεως τοῦ Μαϊουμᾶ, ἥτις ἐστὶ πλησίον Γάζης, ἀφεστῶσα ἀπὸ Ἱεροσολύμων μονὰς δύο. Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ὀρθοδόξων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς κρατούντων τὴν μεγίστην βασιλείαν τῶν Ρωμαίων, ἐν ἔτει ϛσϟ΄, ἀρχιερατεύοντος Ἱεροσολύμων Ἠλία καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένου, τούτου τοῦ ἀοιδίμου Βάκχου ὁ πατὴρ χριστιανὸς ἐκ
col. 2 *προγόνων ὑπάρχων χριστιανικωτάτῃ καὶ γυναικὶ συνεζεύχθη. Σατανικοῖς δὲ οὗτος δελεάσμασι παγιδευθεὶς καὶ συνελκυσθείς, τῆς ἱερᾶς τῶν Χριστιανῶν ἀποστὰς λατρείας, τῇ μυσαρᾷ τῶν Ἀγαρηνῶν προσῆλθε λατρείᾳ· οὗτος τοίνυν τῇ οἰκείᾳ γυναικὶ συνοικῶν ἔτεκεν υἱοὺς ἑπτά, ἐκτρέφων καὶ παιδεύων αὐτοὺς τῷ οἰκείῳ τῆς παρανομίας ἔθει. Ἡ δὲ τούτου γυνή, θεοσεβὴς οὖσα, τὴν μυσαρότητα τοῦ παρανόμου ἀνδρὸς θεωροῦσα ἠνιᾶτο καὶ λαθραίως ταῖς ἐκκλησίαις τῶν χριστιανῶν προσεδρεύουσα, ἱκέτευε τὸν θεὸν τῆς μυσαρᾶς χωρισθῆναι τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμιξίας καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν συναφθῆναι ἐκκλησίᾳ σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῖς.*

2. Οὗτος δὲ ὁ ἅγιος Βάκχος εἰς ἦν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑπτὰ παίδων αὐτῆς, τρίτος ἐν τῷ τῆς γεννήσεως ἀριθμῷ, Δαχὰκ ὀνομαζόμενος, ὅπερ ἑρμηνεύεται ἑλληνιστὶ Γελάσιος· οὗτος ἄζυγα ἑαυτὸν ἐτήρει, μὴ
f. 126 *ἀνεχόμενος|γάμῳ προσομιλῆσαι, μᾶλλον βουλόμενος Χριστιανὸς γενέσθαι καὶ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νυμφεύσασθαι διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος. Οὗτος τοῦ ἀσεβοῦς πατρὸς τελευτήσαντος καὶ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἀπαλλαγείς, εἰδὼς τῆς τιμιωτάτης μητρὸς τὴν πίστιν εἶπεν αὐτῇ· «ὦ μῆτερ, βούλομαι γενέσθαι χριστιανὸς καὶ τῇ τῶν χριστιανῶν ἑαυτὸν ἐμπολιτογραφῆσαι ἐκκλησίᾳ». Ἡ ὄντως φιλόθεος καὶ φιλόπαις καὶ τιμία μήτηρ ταῦτα ἀκούσασα ἐχάρη σφόδρα καὶ*

εἶπεν αὐτῷ· «μακάριος εἶ, τέκνον, ὅτι περ ἐν τοιαύτῃ δόξῃ σαυτὸν ἐγκαταστῆσαι διενοήθης». Καὶ στηρίξασα αὐτὸν καὶ πλεῖστα νουθετήσασα ἀπέλυσεν.

3. Ὁ δὲ τῆς ἐνεγκαμένης ἀπάρας καὶ γενόμενος ἐν Ἱεροσολύμοις, μὴ ἀποτυχὼν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἐντὸς τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως γέγονεν, οὐ περιφρονῶν τὸ πανάγιον ἐκεῖνο τέμενος, ἄπαγε, ἀλλὰ
col. 2 πόθῳ καὶ διακαεῖ[1a] ἔρωτι προσῆλ|θε πρὸς τὸ ποθούμενον· καὶ πλησίον τοῦ ζωηροῦ μνήματος στάς, μετὰ δακρύων τῷ Θεῷ προσηύχετο, κατασπαζόμενος τοὺς σεβασμίους τόπους καὶ δάκρυσι βρέχων τὸ ἔδαφος. Ὃν θεασάμενος μοναχός τις πρεσβύτης ἐκ τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάβα θρηνοῦντα καὶ αἰτούμενον τὴν τοῦ ποθουμένου σκοποῦ πληρῶσαι ἐπιθυμίαν, πυθόμενος καὶ μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἰδὼν ἀκόρεστον τὴν πίστιν καὶ τὸν πόθον αὐτοῦ, παραλαβὼν ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν λαύραν. Καὶ εἰσελθὼν ὁ μοναχὸς καὶ τῷ ἡγουμένῳ κατ' ἰδίαν περιτυχών, ἅπαντα αὐτῷ διεσάφησεν τὰ κατὰ τὸν τίμιον Δαχάκ· καὶ εἰσελθεῖν αὐτὸν τῷ ἡγουμένῳ προστάξαντος, ἅπαντα τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγήσατο, ὅθεν τε ἔφυ καὶ ὧν ἐφίεται τυχεῖν, ἐξαιτῶν καὶ δεόμενος χρῖσαι αὐτὸν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. Ἐπικαμφθεὶς οὖν τῷ τῶν δα-
f. 127 κρύων ἑσμῷ ὁ θεοσεβέστατος ἡγούμενος, καίτοι δε|διὼς τῶν ἀσεβῶν τὴν ἀπειλήν, θαρσήσας τῇ πίστει καὶ τῷ πόθῳ τοῦ δεομένου τῆς χάριτος, ἅπεισιν ἅμα αὐτῷ καὶ τῷ συνόντι αὐτοῖς μοναχῷ ἐν ἐπιτηδείῳ τῆς μονῆς κρυφαίῳ τόπῳ· καὶ τὸ τῆς ὀσφύος περίζωμα τοῦ νεανίσκου ἀφελόμενος, κατηχήσας ἐβάπτισεν, ὀνομάσας αὐτὸν Βάκχον. Καὶ τῶν τεταγμένων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος διελθουσῶν καὶ τῆς φωτιστικῆς ἀφαιρεθείσης ἐσθῆτος, ἠξίου[1] τὸν ἡγούμενον σχήματι σχῆμα ἀντικαταλλάξαι καὶ φωτὶ φῶς προσλαβέσθαι καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἐπενδύσασθαι ἀγγελοπρεπὲς ἐδυσώπει ἔνδυμα καὶ τῷ τῶν μοναχῶν ἐγκαταλεχθῆναι[2] κλήρῳ. Ὁ δὲ θεοσεβὴς ἡγούμενος καίπερ περὶ τὰ ἄλλα εὐπειθὴς ὢν ἐδεδίει[3] καὶ πρὸς τὸ ἐγχείρημα ἐξεδύετο[4].

1a. διακάφ

1. ἠξίοι

2. ἐγκατελεχθῆναι

3. ἐδεδέει

4. ἐνεδύετο

Μάλιστά γε τὸ νέον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καθορῶν καὶ τὸ πρὸς ἀπάτην
ἐπιρρεπὲς καὶ ὀλισθηρὸν τῆς ἀστάτου νεότητος εἶδος, πᾶν τι πρὸς
col. 2 *τὴν ἐγχείρη|σιν ἀνεβάλλετο. Ὑπῆρχε γὰρ οὗτος ὁ τίμιος Βάκχος ἔτι*
ἀκμάζων καὶ σφριγῶν τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν ιη΄, μήπω ταῖς παρειαῖς τὰ
τῶν ἰούλων ἐπανθήσας βλαστήματα, τὰ τῆς τελείας καὶ ἀνδρικῆς
αὐξήσεως τεκμήρια τυγχάνοντα. Πρέσβεις δ' οὖν κεκινηκὼς τῷ πανο-
σίῳ ἀνδρὶ τοὺς τῆς αὐτῆς μονῆς προύχοντας, τῇ αὐτῶν ἱκεσίᾳ καὶ
παραινέσει πρὸς οἶκτον αὐτὸν ἐπικάμψας, ἐνδιδύσκεται τὸ ἀγγελο-
πρεπὲς καὶ πανάγιον σχῆμα, θᾶττον φωτὶ φῶς προσλαβόμενος. Καὶ
δὴ τῷ τῶν ἀσκητῶν ἑσμῷ ἑαυτὸν συναγείρας, εἶχετο τῆς σωτηρίου
καὶ ἀγγελικῆς ἐργασίας, γυμνάζων ἑαυτὸν πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ψυ-
χωφελῶν μαθημάτων· νηστείας γὰρ καὶ ἀγρυπνίας εἰς τοσοῦτον
ἐφάνη ἐλήλακώς, ὡς ἄσαρκος μικροῦ δεῖν καὶ ἄναιμος τοῖς πολλοῖς
λογίζεσθαι, ἡσυχίας δὲ καὶ ἀοργησίας τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιόν, ὡς
f. 127˙ *ψαλμικῶς εἰπεῖν κωφὸς οὐκ ἀκούων|καὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ*
Ps. 37(38).14 *στόμα αὐτοῦ τοῖς συνδιαιτωμένοις ἐνομίζετο. Πλουσίαν δὲ ἐν τῷ τῆς*
ψυχῆς ταμείῳ τὴν ταπείνωσιν θησαυρίσας, οἰκιστὴν ἑαυτὸν καὶ πο-
λιοῦχον τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀνέδειξε· τὸ δὲ τῆς προσευχῆς
ἀκόρεστον καὶ ἀπλήστως ἐπιτελούμενον τίς ἄρα ἀξίως λογογραφή-
σει[5]*; οὐκ ἦν γὰρ ὥρας καιρὸς τῷ ὁσίῳ ἀνδρὶ πρὸς τὴν τοιαύτην*
ἐργασίαν τετυπωμένος, ἀλλὰ πᾶν τὸ τῆς ἡμέρας διάστημα εἰς τὸ τῆς
προσευχῆς αὐτῷ κατηνάλωτο γεώργιον, τοὺς μαργαρώδεις τῶν δα-
κρύων ἐν θλίψει σπείρων πόνους, ἐν ἀγαλλιάσει δὲ θεριούμενος
Gal. 6.9 *καιρῷ ἰδίῳ ἀποστολικῶς εἰπεῖν. Ὁ δὲ τῆς τοιαύτης μονῆς ποιμὴν*
δεδιὼς τοῦ θεοστυγοῦς ἔθνους τὰς κρυφιοπεύστους ἀναζητήσεις, μή-
πως φωραθῇ ὡς ἀγαρηνὸν[6] *βεβαπτικὼς καὶ κίνδυνον θανατηφόρον*
ἐπενέγκῃ τῇ αὐτοῦ μονῇ, ἐντολὴν αὐτῷ δέδωκεν ὅπως μὴ ἐν ἑνὶ
col. 2 *τόπῳ|τὴν ἐργασίαν καὶ διαγωγὴν τοῦ μοναδικοῦ βίου τελείτω. Οὕτω*
τοιγαροῦν τοὺς ἁγίους τόπους καὶ τὰ μοναστήρια διερχόμενος καὶ
ἑκάστου τὴν ἀρετὴν καταμανθάνων καὶ τῷ οἰκείῳ νῷ ἐντιθέμενος,
ἀρετῶν οἰκητήριον ἑαυτὸν κατεσκεύασεν.

---

5. λογογραφεῖσοι

6. ἀγαρινόν

4. Ἐν τούτοις τοῖς κατορθώμασι τοῦ ὁσίου βιοῦντος, ἡ τούτου μήτηρ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀφίκετο τῆς ὑψώσεως ἕνεκεν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τὴν τοῦ τέκνου μονίαν ἰδέσθαι ποθοῦσα. Καὶ δὴ τοῦ ζητουμένου ἔτυχε· θεασαμένη γὰρ τὸν αὐτῆς υἱόν, τὰς χεῖρας εἰς ὕψος ἄρασα τῷ θεῷ εὐχαρίστησε καὶ τοῦτον ἀγκαλισαμένη ἀμέτρως κατησπάσατο, χαρμονικὰ δάκρυα ῥαίνουσα. Πυθομένη δὲ ἔμαθεν παρ' αὐτοῦ τήν τε ἀναστροφὴν καὶ διαγωγὴν καὶ τῆς τοῦ βαπτίσματος χρίσεως καὶ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος τὴν ἀμφίασιν καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνος καὶ πότε ταῦτα εἴληφεν, εἰπόντος «ἐπὶ τέλους», φησίν, «εὐχαῖς
f. 128 *σου, ὦ μῆτερ, ὁδηγούμενος πάντα τὰ ἐμοὶ ἐράσμια ἀνεμποδίστως»· ἔτι δὲ ῥήματα στηριγμοῦ παρὰ τῆς μητρὸς δεξάμενος καὶ πλεῖστα διαλεχθεὶς αὐτῇ περὶ τῶν κατὰ σάρκα ἀδελφῶν αὐτοῦ ὑπεχώρησε. Καταλαβοῦσα δὲ ἡ αὐτοῦ μήτηρ τὸν Μαϊουμᾶν, ἅπαντα δῆλα πεποίηκε τοῖς ἰδίοις τέκνοις τὰ εἰς τὸν ὅσιον ὁραθέντα αὐτῇ καὶ ὅτι «λίαν ἀλγεῖ καὶ ἀνιᾶται περὶ τῆς ὑμῶν κακοδοξίας». Οἱ δὲ ὡς ἐκ τοιαύτης μητρὸς τυγχάνοντες νεοθαλεῖς ὄρπηκες τὰς τοῦ ἁγίου δηλώσεις ἐνηχηθέντες καὶ τῇ φιλοθείᾳ ὑπερζέσαντες, τὰ ἐνόντα αὐτοῖς κτήματα ἐν τῷ Μαϊουμᾷ πεπρακότες καὶ μετανάσται τῆς ἐνεγκαμένης γεγονότες, ὁμαδὸν εἰς ἀλλοδαπῆ χώραν ἀπάραντες τῷ παναγίῳ προσῆλθον βαπτίσματι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Εἷς δέ τις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑπτὰ συνεζευγμένος γυναικὶ ἀκάμπτῳ καὶ θηριώδει, μὴ*
col. 2 *συναιρούσης αὐτῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ πί|στει, ἀπελθοῦσα δῆλα τοῖς ἀπίστοις πάντα πεποίηκεν. Οἱ δὲ μεμαθηκότες καὶ εἰς ἄμετρον ἐξαφθέντες θυμόν, σκαιωρίαν[7] δρῶσι τοιάνδε· εἰσκαλεσάμενοι γὰρ ἕνα ἄνδρα πονηρότατον καὶ ἀποστάτην πεπόμφασιν αὐτόν, ὡς δῆθεν Χριστιανὸν νομιζόμενον, ἀναστρέφεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίας καὶ ἀνερευνᾶν εἴ πως εὕροι τὸν ὁσιώτατον Βάκχον, τὸν παρ' αὐτοῖς Δαχὰκ ὀνομαζόμενον, δεδωκότες αὐτῷ ἀργύρια ἱκανὰ εἰς[8] μισθὸν μιαιφονίας.*

5. Οὗτος οὖν ὁ πονηρὸς ἀνὴρ καὶ διάβολος ἐν Ἱεροσολύμοις γενόμενος καὶ τὰς πλατείας ἀναπατῶν περιεσκόπει ὑπούλως καὶ δολίως. Καὶ δὴ ὁ τοῦ θεοῦ ἀνὴρ Βάκχος εἰσῄει εὐξόμενος εἰς τὴν ἁγίαν

7. σκεωριαν

8. ει

Ἀνάστασιν· ὁ δὲ κακεντρεχὴς καὶ σκολιὸς ἀνὴρ τὴν τοῦ ὁσίου θεασάμενος παρουσίαν, ὡς θὴρ ἀνήμερος εἰσπηδήσας ἐδράξατο τῆς
f. 128 ἐπωμίδος αὐτοῦ καὶ τοῖς ὄπισθεν ἀναποδίσας, ἤρξα|το βοᾶν μεγαλοφώνως τοῖς συμπαροῦσιν ἀγαρηνοῖς[9] ὡς ὅτι «ὁμόφυλος ἡμῖν ὤν, βδελυξάμενος τὴν καθ' ἡμᾶς πίστιν χριστιανὸς γέγονε καὶ ἰδοὺ καὶ μοναδικὸν ἐνδιδύσκεται ἔνδυμα». Τότε κρατήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον πρὸς τὸν ἀμηρᾶν τῆς ἁγίας πόλεως· ὁ δὲ τὰ περὶ τοῦ δικαίου γνούς, καθείρξας αὐτὸν ἐν ἀσφαλεστέρᾳ φρουρᾷ καὶ τῇ ἑξῆς ἐξαγαγὼν τῆς φρουρᾶς, τὰς χεῖράς τε σὺν τῷ τραχήλῳ τῷ ξύλῳ ἀσφαλισάμενος ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ παρ' αὐτοῖς ὀνομαζομένῳ στρατηγῷ, δηλώσας αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ δὴ ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἅμα τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὸν ἀπήρξατο τῆς ὁδοῦ· καὶ δὴ πλησίον τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν πάροδον ποιούμενος, δέσμιος ὤν, ἐπιστραφεὶς καὶ ἐπι-
Ps. 124 (125).2 σχών, θεασάμενος[10] τὴν Ἱερουσαλὴμ ὧδέ πως ἔφη: «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, ἧς ὄρη κύκλῳ καὶ
col. 2 Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, στηριχθείη καὶ δι|αφυλαχθείη ἀταράχως ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος χειρὶ θεοῦ παναλκεστάτῃ, σκε-
Gal. 4. 25 πομένη εἰς αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι, ἐγγραφείη τὰ τέκνα τῆς σῆς λοχείας εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός· ἄνοιξον κἀμοί, ὦ δέσποτα, τὰς τοῦ ἐλέους σου πύλας καὶ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ εἰσάγαγε, τελειῶν μου τὸν δρόμον ἐν τῷδε τῷ ἐγχειρήματι». Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἶχετο τῆς ὁδοῦ· οἱ δὲ τοῦ μύσους ὑπηρέται φθάσαντες ἐν τῇ πόλει κατέκλεισαν αὐτὸν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ σὺν ἀκαθάρτοις καὶ φονικοῖς[11] ἀνδράσιν αὐτὸν παρενείραντες, οἳ καὶ ἀνενδότως ἐχλεύαζον αὐτὸν πτυέλῳ τὸ σεβάσμιον ἐκεῖνο καταρραίνοντες πρόσωπον, ἀποστάτην αὐτόν δημηγοροῦντες τῆς φευκτέας αὐτῶν αἱρέσεως. Ὁ δὲ τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον μιμητικῶς ἐξομοιούμενος ἐσιώπα.

6. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ὁ στρατηγὸς ὁ παρ' αὐτοῖς ὀνομαζόμε-
f. 129 νος, τὸν δικα|στὴν προσκαλεσάμενος ἐν τῷ πραιτωρίῳ, τῆς συνήθους τάξεως παρεστώσης τὸν πανάγιον προσαχθῆναι ἐκέλευσεν. Καὶ δὴ

9. ἀγαρινοῖς

10. θεσάμενος

11. φονίσκοις

προσήχθη ὁ ἅγιος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ καὶ ἔτι τοῦ προαυλίου ἐπιβάς, τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας ἐβόησε λέγων «ὁ θεὸς τῶν Χριστιανῶν βοήθει μοι». Καὶ στὰς ἔμπροσθεν τῶν δικαστῶν ὁ ἅγιος, ἔφησαν αὐτῷ: «λέγε ἡμῖν, ὦ παγκάκιστε, τίς σε ἐξαπατήσας πέπεικεν τῆς πατρῴας ἀπορραγῆναι πίστεως καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν μεταβῆναι ἀπάτῃ». Ὁ δὲ τοῦ θεοῦ θεράπων πάντῃ πρώτην αὐτοῦ πεῦσιν ἀλλοτριούμενος, ἀπόκρισιν αὐτῷ οὐκ ἔδωκεν, θεῷ δὲ τὰς συνήθεις ὑμνῳδίας ἀνέπεμπεν καὶ φησὶν «ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι ὁ θεός». Πάλιν τε ὁ ἀμηρὰς τῷ γενναίῳ μάρτυρι ἔφη: «καταλείψας τὴν ματαίαν τῶν χριστιανῶν πλάνην, ἐπάνελθε ἐπὶ τὴν πατροπαράδοτόν
col. 2 σοι θεσμοθετηθεῖσαν πίστιν καὶ τεύξῃ παρ' ἡμῶν τιμὰς πλεί|στας, καὶ μὴ θανάτῳ ἀώρῳ τὸ ζῆν διαμείψῃς». Ὁ δὲ ἀκατάπληκτος τοῦ θεοῦ στρατιώτης, ἠρέμα τοῖς προτέροις ἐκέχρητο ῥήμασι καὶ φησὶν «ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι ὁ θεός». Γνοὺς δὲ τὸ ἐπίμονον καὶ ἀμετάθετον τοῦ μάρτυρος ὁ δικαστὴς ἔφη: «ἐπεί περ λίθου δίκην πεπώρωσαι καὶ τοῖς ἡμετέροις οὐχ ὑπείκεις θεσπίσμασι, κἂν ψιλῷ λόγῳ μόνον φῆσον, οὐ πιστεύω ὡς πιστεύουσιν οἱ χριστιανοί, καὶ ἀπολυθήσει». Ὁ δὲ ἀμετάθετος τοῦ θεοῦ δοῦλος τὸ πεφιλημένον αὐτῷ τῶν Χριστιανῶν ἀκούσας ὄνομα, διαπρυσίως ἔφη: «οὐχ ὡς σὺ λέγεις ἐγὼ λέγω, ἀλλὰ τοὐναντίον ὡς πιστεύουσιν οἱ χριστιανοὶ κἀγὼ πιστεύω». Ἐορακὼς οὖν ὅ τε δικαστὴς καὶ ὁ ἀμηρὰς τοῦ μάρτυρος τὸ σταθηρὸν καὶ ἀκαμπές, παρέδωκαν αὐτὸν τῷ σπεκουλάτωρι ἅμα τοῖς λοιποῖς ὑπηρέταις, φήσαντες οὕτως: «ἐξαγαγόντες αὐτὸν ἐν ἐπι-
f. 129ᵛ τηδείῳ τόπῳ, εἰ μὴ πεισθείη ἔτι τοῖς ἡμε|τέροις θεσπίσμασι καὶ ὑποκύψει, ἀφέλετε ξίφει τὴν κεφαλήν». Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς λαβὼν τὴν ἀπόφασιν εἶχετο τῆς τελευταίας πορείας· καὶ δὴ φθάσας τὸν τεταγμένον τῆς ἀθλήσεως τόπον, εὐχὴν τετελεκὼς ἑαυτόν τε σφραγίσας καὶ τὸ ἀμὴν εἰπών, ἔκλινε τὸ γόνυ· καὶ τὸν αὐχένα πρὸς γῆν καμπυλώσας, ὡς πρόβατον ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τοῖς δημίοις. Πλεῖστα δὲ ἔτι ἀναγκάσαντες αὐτὸν μετελθεῖν, οὐκ ἔπεισαν, ἀλλὰ καὶ τὸν δήμιον κατηράσατο μὴ τέμνοντα τὸ τάχος. Ὅστις ὀργίλως μετεωρίσας τὸ ξίφος καὶ καταγαγών, τὴν μακαρίαν τοῦ ἀοιδίμου μάρτυρος τέτμηκεν κάραν, μηνὶ ἀπελλαίῳ[12] ις'.

12. ἀπιλλέως

7. Οὕτινος τὸ λείψανον αἰτήσαντες οἱ χριστιανοὶ παρὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ λαβόντες τὴν ὀθόνην συναθροίσαντες καὶ ἀρώματα ἄμφια τε καὶ τῷ μάρτυρι περιθέντες, τιμαλφεστάτῃ ταφῇ παρέδωκαν, κατα-
col. 2 *θέμενοι εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ|Δαμιανοῦ, ὑμνοῦντες Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.*

SIGLA CODICUM

Q = *Sinait. gr..578*, s. X vel XI, membr., 260×200, ff. 104. Menaeum initio mutilum a die 11 usque ad 31 decembris.— Cf. V. Gardthausen, Catalogus codicum graecorum sinaiticorum, Oxonii 1886, p. 137.— M. Kamil, Catalogue of all Manuscripts in the Monastery of St. Catharine on Mount Sinai, Wiesbaden 1970, p. 94.

S = *Sinait. gr. 583*, s. XI, membr., 270×215, ff. 255. Menaeum decembris duabus manibus scriptum.— Cf. V. Gardthausen, op. cit., p. 138. — M. Kamil, op. cit., p. 95.

P = *Paris. gr. 1623* (Colbert 4176), s. XIV, membr., 245×195, ff. 181. Menaeum initio mutilum a die 6 usque ad 31 decembris. Prophetiae et preces variae.— Cf. H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale II, Paris 1888, p.108.

[Μηνὶ Δεκεμβρίῳ ις'· τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Βάκχου τοῦ νέου].

Q f. 16 ˇ

Κάθισμα

Ἦχος πλ. δ'. *Τὴν σοφίαν τοῦ Λόγου*

Πτερωθεὶς τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ,
ἀπανέστης τοῦ βίου τῶν ὀχληρῶν
καὶ θείῳ βαπτίσματι
φωτισθεὶς τὴν διάνοιαν,
μοναζόντων σχῆμα ὁσίως ἀνέλαβες
καὶ ἀθλητῶν ἀγῶνας ὑπῆλθες στερρότατα·
ὅθεν ἐκτελέσας
τοὺς ἐνθέους σου δρόμους, *2 Tim. 4. 7*
στεφάνων ἐπέτυχες
οὐρανίων γηθόμενος.
Βάκχε πανεύφημε,
πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ
τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι
τοῖς ἑορτάζουσι πόθῳ
<τὴν ἁγίαν μνήμην σου.>

heirm. καθ. MR I,68

S f. 105 Ἄλλο

Ἦχος γ΄. *Ἡ Παρθένος σήμερον|τὸν ὑπ(ερούσιον τίκτει)*

Ἀθλοφόρε μέγιστε,
τῆς ἀληθείας ὁ κῆρυξ,
χριστομάρτυς ἔνδοξε,
ὁ τῆς Τριάδος ὁπλίτης,
αἴτησαι τοῖς σὲ τιμῶσιν
ἐξ ὕψους χάριν,
δώρησαι ταῖς σαῖς πρεσβείαις
πᾶσιν εἰρήνην
τοῖς ἀπαύστως εὐφημοῦσι
τὴν θείαν μνήμην τῆς σῆς ἀθλήσεως.

Q f. 17 Στιχηρὰ (α΄)

Ἦχος πλ. δ΄. *Ὢ τοῦ παραδόξου θαύματος*

Βάκχε θεόφρον πανόλβιε,
τὴν σὴν ψυχὴν δεκτικὴν
καθαρῶν ἐπιλάμψεων
τοῦ ἁγίου πνεύματος
βουληθεὶς ἀπεργάσασθαι,
τῆς ἀγνωσίας σκότος κατέλιπες
μητρὸς πειθήσας ταῖς παραινέσεσι
καὶ προσεχώρησας
ἱερῷ βαπτίσματι,
ὡς ἀετὸς ἀνακαινιζόμενος *Ps. 102 (103). 5*
καὶ καλλυνόμενος.

Μάρτυς ἀθλητὰ πανθαύμαστε,
δικαστικῶν ἀνδρικῶς
πρὸ βημάτων ἱστάμενος

---

heirm. καθ. ἄλλου HC 356 κάθ. ἄλλο cf. MR IV,96
heirm. στιχ. α΄ MR III,315
6 ἀγνοσίας κότος

καὶ Χριστὸν μιμούμενος
τὸν παθόντα θελήματι
πρὸς τὰς τοῦ πλάνου πεύσεις σοφώτατα
τὸ ἀλληλούια σαφῶς ἀντέθηκας
τούτου τὸ ἄλογον
καταπαίζων φρόνημα
καὶ ἑαυτῷ ἅπασαν ἀσφάλειαν
περιποιούμενος.

S f. 105 ˅ Στιχηρὰ (θ΄)
Ἦχος δ΄. *Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι* .

Τοῖς κρουνοῖς τῶν αἱμάτων σου,
ὁσιομάρτυς ἔνδοξε
Βάκχε παναοίδιμε, καταβέβληκας
τὸν ἀλαζόνα καὶ κάκιστον
ἐχθρὸν τὸν πολέμιον
ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ
καὶ δυνάμει νευρούμενος·
ὅθεν εἵληφας
καὶ θαυμάτων τὴν χάριν τοῦ ἰᾶσθαι
τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.

Ἀθεΐας τὴν κάμινον *cf. Da. LXX. 3. 49*
ὥσπερ ὄμβροις τοῖς λόγοις σου,
ἀθλοφόρε, ἔσβεσας καὶ ἐπήγασας
θεογνωσίας τὰ νάματα,
Βάκχε παναοίδιμε,
τοῖς δοξάζουσι Χριστὸν

---

16 θελήματα
heirm στιχ. θ΄ CPC 70
31-33 post χάριν orationem addidit eadem manus in mg. sinistro
34 cf. EPh 35 (1936) 487*

εὐεργέτην καὶ Κύριον,
ὃν ἱκέτευε
ἐκ φθορᾶς<καὶ κινδύνων λυτρωθῆναι
τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.>

P f. 48 ˇ

Ὑπερήφανον φρύαγμα
καὶ ἀλλόφυλον ἔπαρσιν
καὶ μεγάλαυχον ὕβριν καὶ ἀλλόγλωσσον
κατὰ Θεοῦ ἐπαιρόμενα,
Βάκχε, καταβέβληκας
ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ
καὶ δυνάμει νευρούμενος·
ὃν ἱκέτευε
ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων<λυτρωθῆναι
τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.>

S ff. 106-111 ˇ P ff. 48ˇ-52

Ὁ Κανὼν
Ἦχος β΄

ᾠδὴ α΄. *Τῷ μεταστρέψαντι.*

Ὁ Βάκχος πρόκειται δαψιλεστάτῃ τρυφῇ,
ἀλλ' ἐμφορηθῶμεν τοῦ ἀκορέστου αὐτῆς·
τῆς ἀσκήσεως γὰρ
καὶ τῆς ἀθλήσεως τὸ νῖκος ἔχει.

---

alterum trop. cuiusque odes, excepta prima, deest in P

heirm. α΄ EE 43, n. 58, Germani; omnes heirmos integros praebet P; heirm. α΄ integrum exhibet S heirm. 2 ἐκ μέσου αὐτῆς S

1 δαψιλεστάτη τρυφὴ S

4 τὰς νίκας P

[Τῷ σκῆπτρα φέροντι ἐν ἀδίῳ χειρί,
f. 106ᵛ τῷ ἀ/καταλήπτῳ σοῖς ἐν κριμάτων θυθοῖς
μέλπομεν ὡς Θεῷ
ᾠδὴν αἰνέσεως εἰς τοὺς αἰῶνας.]

θεοτ. Τὴν μόνην φύσεως λαθοῦσαν ἐν γυναιξὶν
f. 49 δρους/ἐν τῷ τίκτειν τιμῶμεν οἱ δι' αὐτῆς
κλήρου προγονικοῦ
τῆς ἁμαρτίας λελυτρωμένοι.

ᾠδὴ γ'. *Σὺ τῷ λόγῳ σου, Κύριε*

Ἐβαπτίσθης τὸ βάπτισμα,
τὸ ποτήριον ἔπιες
καὶ ἡ βασιλεία σοι, Βάκχε,
Χριστοῦ συγκεκλήρωται. *Rom. 8. 17*

f. 107 Τῇ ἀσκήσει σταυρούμενος,
τῇ ἀθλήσει νεκρούμενος,
ἔμψυχον σαυτὸν ἱερεῖον
Χριστῷ προσενήνοχας.

θεοτ. Ὁ ὁρῶν πάντα πέρατα
ἐκ τοῦ ὕψους τῆς δόξης σου, *Is. 10. 12*
οἰκτείρας σὸν πλάσμα, ὡράθης
παρθένου ἀγκάλισμα.

5-8 de hoc trop. vide supra, p. 340; cf. EPh 40 (1941)85*

5 τὰ σκῆπτρα P

8 εἰς αἰῶνας S

heirm. γ' EE 44, n. 59, Germani heirm. 1 Σοὶ S heirm. 3 ἐν τῇ πίστει P:ἐν πίστει EE

18 νεκρούμενος cd: fort. scribendum νευρούμενος

f. 49ᵛ

Κάθισμα

Ἦχος πλ. α΄. *Τὸν συνάναρχον <Λόγον>*

Καὶ νῦν

Τὸ θεόδεκτον σκῆνος, χαῖρε πανάμωμε,
τὸ ἀμάραντον κρίνον καὶ πολυέραστον,
τοῦ Βασιλέως καὶ Θεοῦ ἁγνὸν παλάτιον·
χαῖρε ἡ μόνη τῶν βροτῶν
ἀνακαινίσασα μορφὴν
τὴν ἐκ τοῦ ὄφεως πάλαι
ἀμαυρουμένην φανεῖσαν·
χαῖρε ἡ λύσις τῆς ἀρχεγόνου ἀρᾶς.

ᾠδὴ δ΄. *Τὴν ἐκ παρθένου σου γέννησιν*

f. 107ᵛ f.50

Ἡ πρὸς αὐγὰς ἐξενέγκασα
καὶ ζωῆς σοι τὰς πρώτας
παρασχοῦσα ἀφορμὰς
καὶ εἰς τὸ φῶς τοῦ βαπτίσματος ἡγησαμένη
μήτηρ ἀπεδείχθη
ἀντὶ γάλακτος μᾶλλον
εὐσεβείᾳ θρεψαμένη σε υἱόν.

Ὁ τοῦ Κυρίου τὴν νέκρωσιν *2 Co. 4.10*
ἐν τῷ σώματι Βάκχος
περιφέρων ἀσκητής,
ὁ ἀθλητὴς ὁ τὰ στίγματα αὐτοῦ βαστάζων, *Gal. 6.17*
ὁ δι' ἀμφοτέρων
τὸ εὐδόκιμον πλέξας,
ἐγκωμίων στεφανούσθω συμπλοκαῖς.

κάθ. praebet P solus; heirm. καθ. HR 230

heirm. δ΄ EE 43, n. 57, Andreae

f. 108 θεοτ. Ὡς ἐκ νεφέλης ἐπέφανε *Ex. 34.5*
40 φαεινῆς ἐκ παρθένου
ὁ πρὸ κόσμου ἀνασχὼν
ἥλιος λόγος, ἀπαύγασμα φωτὸς ἀνάρχου, *Sap. 7.26*
σκότος ἀγνωσίας
διαλύσας ἀκτῖσι *Sap. 2.4*
45 σωτηρίοις ἐπιγνώσεως αὐτοῦ.

ᾠδὴ ε΄. *Τῆς νυκτὸς διελθούσης*

f. 50 ˙ Οὐρανόμηκες ὕψος
προκόπτων ἀνέβης
f. 108 ˙ ὁ δι' ἀ|ρετῆς ἀνελκόμενος
καὶ σειρὰν διαπλέξας
50 χρυσῆν ἐποιήσω
πρὸς χειραγωγίαν τῆς κλίμακος.

Τὴν στενὴν καὶ τραχεῖαν *cf. Matth. 7.13-14*
βαδίζων μονάζων
εἰς φοβερωτέραν ἐλήλυθας
55 καὶ τὸν ὄρθιον ἀθλῶν
δρόμον, ἑορτάζεις
τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐπινίκια.

θεοτ. Οὐρανὸν ὁ προστάξει
βασιλεὺς τανύσας *Job 9.8*
60 ἐμῇ ἐν πενίᾳ ξενίζεται,
ἐν ἀχράντῳ οἰκήσας

---

heirm. ε΄ EE 44, n. 59, Germani heirm. 2 ἠγγ. ἡμέρα P: ἠγγ. ἡ ἡμέρα EE heirm. 4 ὑμνεῖ σε P heirm. 6 καὶ δοξολογεῖ σε τὰ πέρατα P
48 ἀνελόμενος S
55 ἄθλον

νηδύι παρθένου,
ἵνα οὐρανὸς ἐναυλίσῃ με.

ᾠδὴ ς'. *Ἄβυσσος ἁμαρτημάτων*

f.109 f. 51 Γέγονας καλὴ προσθήκη
τῶν μοναστῶν τῇ ἀγέλῃ
καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν ἀθλητῶν,
Βάκχε ἀοίδιμε,
καλλώπισμα τῶν Χριστοῦ θεραπόντων.

Ἔλιπες λαμπρὰν εἰκόνα
τῆς ὑψηλῆς πολιτείας
τὴν ἐν ἀπαθείᾳ σου ζωὴν
καὶ τὸ δι' αἵματος
μαρτύριον, τὸ μακάριον τέλος.

f. 109ᵛ θεοτ. Ἔκλινας ἐξ ὕψους δόξης, *Is. 10.12*
καμφθεὶς ἀπείροις σου σπλάγχνοις,
καὶ θροτῶν οὐσίαν μορφωθείς
κάλλους ἀντέδωκας
εὐπρέπειαν τῇ ἐμῇ δυσμορφίᾳ.

ᾠδὴ ζ'. *Ὁ τὴν κάμινον πάλαι*

Τοῦ ἐχθροῦ τὰς παγίδας *1 Tim. 3.7*
ἐκφυγὼν εὐμηχάνως

---

63 ἵνα ἐν οὐρανοῖς αὐλίσῃ με S
heirm. ς' EE 44, n. 59, Germani heirm. 4-5 Κύριε, Κύριε, ἀνάγαγε ἐκ φθορᾶς τὴν ζωήν μου P: ἀνάγαγε, Κύριε, ἐκ φθ. τὴν ζ. μου EE
66 στρατειᾷ P
68 καλλώσπισμα P
heirm. ζ' EE 44, n 59, Germani heirm. 6 om. P

καὶ τῆς πλάνης τοὺς βρόχους
διαρρήξας γενναίως /
f. 51˅ ἐδρέψω τὸν παράδεισον.

Τὸ τῆς φύσεως χρέος
ἐξ ἀνάγκης ὀφείλων,
ἑθελούσιον κέρδος
καὶ φιλότιμον δῶρον
ἐλάμβανες τὸν θάνατον.

f. 110 θεοτ. Ἐξ αἱμάτων ἀχράντων,
βασιλεῦ τῶν αἰώνων, *1 Tim. 1.17*
ἁλουργίδα φορέσας
εἰς ἐπίσκεψιν ἦλθες
κειμένων εἰς ταπείνωσιν.

ᾠδὴ η΄. *Τὸν πάλαι δροσίσαντα*

f. 110˅ Σοφίαν καὶ φρόνησιν *Eph. 1.8*
τοῦ θανάτου μελέτην ἐσχηκώς
καὶ τὸ σπουδαζόμενον
συμφερόντως ἐπαγόμενον ἰδών,
χαρμοσύνῳ φρονήματι
ἐτελεύτας
ὡς τὴν εἰς αἰῶνα
ζωὴν ἀντικερδαίνων.

Καρπὸν τῆς ἀσκήσεως
τὴν δι' αἵματος ἄθλησιν ἐκ σοῦ
Χριστὸς προσδεξάμενος
μεγαλόδωρος ὁ δίκαιος κριτής, *Ps. 7.12*

---

heirm. η΄ EE 44, n. 59, Germani heirm. 4 παραδόξως τοὺς Χαλδαίους P heirm. 8 αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας P
100 αἰῶνας P

ἑαυτοῦ σε ποιούμενος
παραστάτην
καὶ συγκληρονόμον *Rom. 8.17*
εἰς τὴν πατρῴαν δόξαν.

f. 52 θεοτ. Ἡ ῥάβδος ἡ φύσασα *Is. 11.1*
111 Ἰεσσαὶ ἐκ τῆς ῥίζης, Μαριὰμ
ἡ μόνη ἀπόρρητον
ἀποδείξασα ὠδῖνα ἐν θρωτοῖς,
εὐωδίας ἀνέτειλε
115 ζωῆς ἄνθος,
δι' οὗ ὁ δυσώδης
θάνατος ἀπηλάθη.

ᾠδὴ θ'. *Τὴν παρθενίαν σου, θεοτόκε*

f. 111 Ὑπερανέστηκεν
ἐγκωμίων σεμνότητα
120 τοῦ βίου σου, Βάκχε, ὁ ἀγὼν
καὶ τὸ τρόπαιον τοῦ θανάτου σου.

Τὸ πειραζόμενον
τὸ πειράζον ἐπίστασαι,
τῷ ἀδικουμένῳ συμπαθὼν
125 διασκόρπισον τὸ πολέμιον.

f. 111ᵛ θεοτ. Ὃν ἐν ἀγκάλαις σου
βρέφος, μήτηρ, ἐβάστασας,
νῦν ὡς δεσπότην τοῦ παντὸς *Job 5.8*
ὑπὲρ λαοῦ αὐτοῦ καθικέτευε.

---

113 ὑποδείξασα ἀγώνων S
heirm. θ' EE 45, n. 60, Andreae heirm. 4 τὸ πῦρ P
120 σου om. S
126 Ὃν: Ὁ P
127 μῆτερ P

INITIA TROPARIORUM

Ἀθεΐας τὴν κάμινον ὥσπερ ὄμβροις
Ἀθλοφόρε μέγιστε, τῆς ἀληθείας
Βάκχε θεόφρον πανόλβιε
Γέγονας καλὴ προσθήκη
Ἐβαπτίσθης τὸ βάπτισμα, τὸ ποτήριον
Ἔκλινας ἐξ ὕψους δόξης
Ἔλιπες λαμπρὰν εἰκόνα
Ἐξ αἱμάτων ἀχράντων, βασιλεῦ
Ἡ πρὸς αὐγὰς ἐξενέγκασα καὶ ζωῆς
Ἡ ῥάβδος ἡ φύσασα Ἰεσσαὶ ἐκ τῆς ῥίζης
Καρπὸν τῆς ἀσκήσεως τὴν δι' αἵματος
Μάρτυς ἀθλητὰ πανθαύμαστε
Ὁ Βάκχος πρόκειται δαψιλεστάτῃ τρυφῇ
Ὃν ἐν ἀγκάλαις σου βρέφος, μήτηρ
Ὁ ὁρῶν πάντα πέρατα ἐκ τοῦ ὕψους
Ὁ τοῦ Κυρίου τὴν νέκρωσιν
Οὐρανόμηκες ὕψος προκόπτων ἀνέβης
Οὐρανὸν ὁ προστάξει βασιλεὺς τανύσας
Πτερωθεὶς τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ
Σοφίαν καὶ φρόνησιν τοῦ θανάτου
Τῇ ἀσκήσει σταυρούμενος, τῇ ἀθλήσει
Τὴν μόνην φύσεως λαθοῦσαν ἐν γυναιξὶν
Τὴν στενὴν καὶ τραχεῖαν βαδίζων
Τὸ θεόδεκτον σκῆνος, χαῖρε πανάμωμε
Τοῖς κρουνοῖς τῶν αἱμάτων σου, ὁσιομάρτυς
Τὸ πειραζόμενον τὸ πειράζον ἐπίστασαι
Τὸ τῆς φύσεως χρέος ἐξ ἀνάγκης
Τοῦ ἐχθροῦ τὰς παγίδας ἐκφυγὼν
Τῷ σκῆπτρα φέροντι ἐν ἀιδίῳ χειρὶ
Ὑπερανέστηκεν ἐγκωμίων σεμνότητα
Ὑπερήφανον φρύαγμα καὶ ἀλλόφυλον ἔπαρσιν
Ὡς ἐκ νεφέλης ἐπέφανε φαεινῆς

INDEX LOCORUM

Ex. 34.5
Ps. 7.12
37(38).14
102(103).5
124(125).2
Job 5.8
9.8
Sap. 2.4
7.26
Is. 10.12
11.1
Da. LXX. 3.49
Matth. 7.13-14
Rom. 8.17
2. Co. 4.10
Gal. 4.25
6.9
6.17
Eph. 1.8
1 Tim. 1.17
3.7
2 Tim. 4.7

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AASS = Acta Sanctorum
AB = περ. Analecta Bollandiana
Auctarium = Fr. Halkin, Auctarium Bibliothecae Hagiographicae Graecae, Bruxelles 1969.
*BHG*³ = Fr. Halkin, Bibliotheca Hagiographica Graeca, troisième édition, Bruxelles 1957
CPC = W. Christ-M. Paranikas, Anthologia graeca carminum christianorum, Lipsiae 1871.
EE = Σωφρ. Εὐστρατιάδου, Εἱρμολόγιον, Chennevières-sur-Marne 1932
EPh = περ. Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος
HC = Ὡρολόγιον... κατὰ τὴν ἔκπαλαι τάξιν οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τυπικὸν τοῦ τῆς Κρυπτοφέρρης μοναστηρίου..., Ἐν Ρώμῃ 1677.
MR = Μηναῖα τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ. I-VI. Ἐν Ρώμῃ 1888-1901.
PG = J.P. Migne, Patrologiae cursus completus. Series graeca, Paris 1857-1906.
VVr = περ. Vizantijskij Vremennik.

SUMMARY

St. Bacchus the Younger was born in Maiouma, Palestine, ca. A.D. 770. His father, previously a Christian, was converted to Islàm whereas his mother was a *crypto-Christian*. After his father's death, Bacchus was baptized a Christian in the *laura* of St. Saba and received the name of Bacchus. When his faith revealed itself to the Moslems he defended it in front of the Arab ruler of Palestine, and then he was tortured to death by decapitation.

The new documents we examine here are as follows: the *Epitome* of cd. Athen. 2108, the *Memory* of the Saint in the Palestinian-Georgian *Calendar* of Sinait. Georg. 34 and the hymnographical texts (fragments of the *Acolouthia* of St. Bacchus the Younger). Our conclusion is that there was a former historical narration about the Saint, who was decapitated in 787/8 by order of Harthama, the Arab ruler of Palestine at the time. There are also examined a miniature and a wall-painting depicting St. Bacchus.

Finally, a recension of the *Acolouthia* of St. Bacchus is published on the basis of three Mss.